

sluitend die van enkele 'groupes financiers' als de Société Générale, de Banque d'Outremer, de Groupe Empain.

De hoogst gecompliceerde ontwikkelingen rond dit alles - sedert de eerste koninklijke initiatieven en pogingen, via talloze financiële, politieke en diplomatieke trouvailles en combines waarin Leopold II even weergaloos was als onuitputtelijk vindingrijk, tot aan de besproken slotsom aan de vooravond van de tweede wereldoorlog - zijn door mevrouw Kurgan op werkelijk magistrale wijze uitgezocht en ontleed tot op het gebeente. Haar dissertatie is een indrukwekkend stuk klassiek archiefonderzoek geworden, dat archivaal beschouwd niets meer te wensen over lijkt te laten. Niets lijkt haar te zijn ontgaan, niets aan haar speurzinnigheid en zin voor volledigheid te zijn ontsnapt. Dat zij zich daarbij op weinig voorstudies van anderen kon baseren legt op die prestatie nog extra nadruk.

Intussen ligt de grote betekenis van dit boek toch naar mijn mening niet in de eerste plaats in de vorstelijke overvloed van nieuwe gegevens omtrent de gedachtengangen, de ambities en manipulaties als zodanig van Leopold II. Veel belangrijker is, wat het Chinese hoofdstuk in de Leopoldiaanse expansiepogingen bijdraagt aan nieuw inzicht in de merkwaardige structuur, werking en positie der Belgische 'haute finance' en de dominerende rol der portefeuilleholdings, met sterk internationale spreiding, in het geheel van het economisch leven van België.

Dat in België, een enkele uitzondering daargelaten, elk bedrijf van enige omvang onder de controle van een dergelijke *holding* valt en dat daarmee het financiële karakter der interessen volstreekte voorrang heeft boven het commerciële en industriële (om van de territoriale dromen des konings nog maar te zwijgen): dat berust op grondslagen, die groten-deels in de negentiende eeuw en in het begin van de twintigste gelegd zijn. De problemen, die met deze structuur en haar wordingsgeschiedenis samenhangen, hebben de laatste jaren onder verschillende optiek nadrukkelijk aandacht. De volumineuze dissertatie van mevrouw Kurgan fourneert aan die aandacht een schat van nieuw en knap geanalyseerd materiaal. Wie toch nog jammer vindt (zoals ik - een beetje), dat zij in die analyse niet meer in het bijzonder ingaat op een vergelijking met eventuele alternatieve ontwikkelingsmogelijkheden - waren die voor België, zonder marine, zonder handelsvloot van enige betekenis, zonder commerciële traditie en ervaring, toch reëel of droomde en dramde de eigenzinnige koning louter maar wat in het wilde weg, de ene chimère najagend na de andere?: die verlangt meer dan redelijk mag heten.

H. Baudet

A. F. Manning, ed., *Katholieke Universiteit Nijmegen 1923-1973. Een Documentenboek* (Publicaties van het Katholiek Documentatie Centrum III; Bilthoven, 1974, 511 blz.).

Dit boek biedt fascinerende en soms verbijsterende lectuur. Met een weinig verhullende openheid worden brieven, notulen en verslagen gepubliceerd, niet alleen uit de typisch universitaire archieven, waaronder dat van de Sint-Radboudstichting, maar ook uit bischoppelijke archieven. Ze worden aangevuld en toegelicht met reeds gedrukt materiaal en voorzien van een uitvoerig en bijzonder volledig commentaar. De documenten zijn verdeeld over vijf afdelingen: A. Bestuursstructuur, B. Rooms-Katholieke Universiteit, C. Oorlog, D. Studenten, E. Revolutie.

Vooraf in de afdelingen B en D zijn staaltjes opgenomen van de vergaande bemoeienissen der universitaire autoriteiten ter bewaking van het godsdienstig en zedelijk peil van studenten en hoogleraren. Het is in het licht daarvan dan ook niet verwonderlijk dat het

RECENSIES

studentenverzet, toen het eenmaal losbarstte, juist in Nijmegen zo'n virulent karakter kreeg en de laatste afdeling over de 'revolutie' doet daarvan verslag, overigens vooral met documenten van de kant van de aangevallenen, de universitaire autoriteiten. Deze afdeling heeft me echter het minst geboeid; in de afgelopen jaren zijn we wat allergisch geworden voor dergelijke eindeloze stukken vol afkortingen en sloganachtige begrippen.

De 'Terugblik' van prof. Rogier, als inleiding voor de vijf afleveringen met documenten geplaatst, steekt daartegenover scherp af. Het is het laatste wetenschappelijk artikel door Rogier geschreven, een maand voor zijn dood en zoals hij zelf zegt 'in te grote haast en met een doodziek lichaam', maar ook hier zien we toch nog alle kwaliteiten van de historicus en de schrijver Rogier opvinken met zijn vrijmoedige persoonsbeschrijving en zijn ironische en klinkende stijl. In deze 'Terugblik' beschrijft hij de eerste vijftientig jaren en geeft daarin met duidelijke voor- en afkeur karakterisering van alle hoogleraren aan de drie faculteiten waaruit de universiteit toen bestond. Duidelijk blijkt zijn tegenstand tegen te sterke overheersing van het clericale element met de uitsluitend voor geestelijken docerende theologische faculteit, die slechts heel bescheiden pogingen deed 'ook heilbegerige leken wat kruimels van de gewijde tafel te bieden'. Maar de ontwikkeling na 1968 is Rogier te snel gegaan. Wel houdt hij rekening met de mogelijkheid dat in Nederland geen behoefte meer is aan een confessionele universiteit, maar, zo luiden zijn slotwoorden, 'Ik voor mij hoop het niet meer te beleven'. Voor allen, die geïnteresseerd zijn in de Nijmeegse universiteit, - hoe die er in de toekomst ook uit mag zien, - is dit documentenboek onmisbaar, mede door de bijlagen, waaronder bijvoorbeeld een naamlijst van alle hoogleraren en lectoren sinds 1923. De redactie onder voorzitterschap van A. F. Manning heeft bijzonder nuttig werk gedaan en we mogen als voordeel van de 'Revolutie' dan toch noteren, dat een dergelijk boek nu mogelijk is geworden en de autoriteiten niet meer angstig hun archieven voor de ogen van buitenstaanders gesloten houden.

H. P. H. Jansen